

El malentès de l'amor

Crítica d'"El petó de bona nit', de Nicolas Grimaldi.

Joan Garí / Diari Ara

La llengua catalana s'emmiralla excessivament en l'espanyola, amb el seu estàndard fèrriament centralitzat. Un exemple? L'absurda polèmica que ha envoltat les traduccions d' *À la recherche du temps perdu*, de Marcel Proust.

La primera versió completa, a càrrec de Jaume Vidal Alcover (Columna, 1990-1991) i completada pòstumament per Maria Aurèlia Capmany, va ser motiu d'una riota autosuficient, tan pagada d'ella mateixa com perfectament ridícula. El *pecat* d'Alcover va ser utilitzar lèxic de la llengua viva d'aquest escriptor mallorquí. Així, la primera i celebèrrima frase de la *Recherche* (" *Longtemps, je me suis couché de bonne heure* ") sonava així en la interpretació alcoveriana: "Durant molt temps, vaig anar-me'n al llit dejorn". En realitat, el modisme *dejorn* ja l'havia usat Miquel Llor, el primer a enfrontar-se a la colossal tasca de girar una de les obres fonamentals de la literatura europea contemporània al català. Jo mateix a Borriana, a casa, he sentit sovint *enjorn* en el mateix sentit, però potser jo (com Alcover, o Llor...) no parle un català tan fastuós com el del barri de Sarrià de Barcelona. Siga com siga, quan Josep Maria Pinto i Valèria Gaillard van començar la seua pròpia traducció de la *Recerca* per a Viena i La Butxaca, respectivament, a alguns els va faltar temps per celebrar que "Durant molt de temps me'n vaig anar a dormir d'hora" era per fi una traducció "normal" per al nostre idioma...

No faré ara, per descomptat, un "manifest subnormal", com hauria agradat a Vázquez Montalbán. Cadascú que s'apame amb la mesura que vulga. El cas és que el filòsof Nicolas Grimaldi va tindre la felicitat pensada de bastir una teoria sobre la concepció literària de Proust a partir d'aquella mítica primera frase, i 1984 ho ha traduït per a felicitat dels seus lectors. És un opuscle dens, que reconforta el paladar més exigent. Grimaldi veu de seguida una cosa que forma part de la fascinació que ens desperta Proust: en la *Recerca*, l'amor sempre és un malentès. El narrador pateix amb la

realitat: aquesta no s'assembla mai a la intensitat amb què havia sigut imaginada. De fet, la presència de la persona amada (“Albertine”, siga qui siga “Albertine”) li provoca una tristesa impacient, perquè no el sadolla com esperava. D'aquí la importància del record: evocat, el passat té més presència que el propi present. La rememoració ens fa sentir la realitat més intensament que la vivència estricta.

Tot naix del petó (a casa en diem *bes*, som així de primitius...). El narrador, infant, l'espera de sa mare cada nit i el rep com un do, més concretament, “com una hòstia”. La dimensió sagrada de la mare, és clar (Freud, després, s'hi posaria les botes). Però el petó -el bes- no aporta plaer a qui el rep: només alleujament. “L'amor -reflexiona Proust- consisteix només en la nostra necessitat de veure els nostres sofriments atenuats per l'ésser que ens ha fet sofrir”. Aquesta ferida essencial, aquest desdoblament del subjecte, només pot ser pal·liat per la pròpia Literatura. Grimaldi -concís, efectiu, clarivident- ho entén bé: “La literatura ha de ser alhora una ascesi i una creació [...] Com més exacta sigui l'obra així creada, més límpid serà el mirall on reconeixem la realitat del que hem viscut”. Proust, finalment: “La vida veritable, l'única vida realment viscuda, és la literatura”.

Llegiu Grimaldi. Després, desfeu-vos del seu llibre. Torneu a Proust (comenceu-hi, si en sou novençans). Potser també recordeu el rostre de la vostra santa mare acostant-se a una rosada galta infantil. Després, amb el temps, buscareu aquesta sensació en tots els rostres convocats per la torbació amorosa. I no la retrobareu, és clar. El malentès és, sobretot, un desconcertant malefici.